

HARBIY KASBIY TANLOVDA SHAXSIY MOTIVATSIYANI ANIQLASHDA PSIXODIAGNOSTIK YONDASHUVLAR

Xudayberdiyev Sherzod Xasanovich

Oriental Universiteti Magistranti

Annotatsiya: *Mazkur maqolada harbiy kasbiy tanlov jarayonida nomzodlarning shaxsiy motivatsiyasini aniqlashda psixodiagnostik yondashuvlarning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilingan. Harbiy xizmat samaradorligi, intizomlilik, barqaror psixologik holat va kasbiy barqarorlik ko‘p jihatdan shaxsiy motivatsiya darajasiga bog‘liq ekanligi ilmiy asoslanadi. Tadqiqotda motivatsiyani baholashga doir zamonaviy psixodiagnostik testlar, anketa, kuzatuv, suhbat va kompleks baholash metodlaridan foydalanish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, harbiy ta‘lim muassasalari va harbiy qismlarda tanlov jarayonini takomillashtirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *harbiy kasbiy tanlov, shaxsiy motivatsiya, psixodiagnostika, kasbiy saralash, psixologik baholash, harbiy xizmat, kasbiy barqarorlik.*

Abstract: *This article analyzes the theoretical and practical aspects of psychodiagnostic approaches to identifying personal motivation in military professional selection. It is scientifically substantiated that the effectiveness of military service, discipline, psychological stability, and professional sustainability largely depend on the level of personal motivation of candidates. The study highlights the possibilities of using modern psychodiagnostic tests, questionnaires, observation, interviews, and comprehensive assessment methods to evaluate motivation. Practical recommendations for improving the selection process in military educational institutions and military units are also developed.*

Keywords: *military professional selection, personal motivation, psychodiagnostics, professional screening, psychological assessment, military service, professional stability.*

Mavzuning dolzarbligi

Zamonaviy harbiy tizimda kadrlar sifati davlat xavfsizligining muhim omili hisoblanadi. Harbiy xizmatga qabul qilinayotgan nomzodlarning nafaqat jismoniy, balki psixologik va motivatsion tayyorgarligi ham alohida ahamiyatga ega. Amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, ichki motivatsiyasi yetarli darajada shakllanmagan harbiy xizmatchilarda kasbiy charchoq, intizomiy muammolar va xizmatni tark etish holatlari ko‘proq uchraydi. Shu bois shaxsiy motivatsiyani ilmiy asoslangan psixodiagnostik usullar orqali aniqlash dolzarb vazifadir.

Muammoning o‘rganilganlik darajasi

Shaxsiy motivatsiya muammosi psixologiya fanining yetakchi yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Maslou, MakKlelland, Desi va Rayan kabi olimlar motivatsiya nazariyasini ishlab chiqqan. Kasbiy saralash va psixodiagnostika sohasida Klimov, Leontev, Platonov kabi olimlarning ishlari muhim ahamiyatga ega. Biroq harbiy kasbiy tanlov sharoitida shaxsiy motivatsiyani kompleks psixodiagnostik baholash masalasi yetarlicha tizimlashtirilmagan.

Tadqiqotning maqsadi va vazifalari

Maqsad: Harbiy kasbiy tanlov jarayonida shaxsiy motivatsiyani aniqlashning samarali psixodiagnostik tizimini ishlab chiqish.

Vazifalari:

- Shaxsiy motivatsiya tushunchasining nazariy asoslarini tahlil qilish;
- Harbiy kasbiy tanlovning psixologik xususiyatlarini o‘rganish;
- Motivatsiyani baholashga oid mavjud psixodiagnostik metodlarni tahlil qilish;
- Kompleks baholash modeli ishlab chiqish;
- Amaliy tavsiyalar tayyorlash.

Tadqiqot obyekti va predmeti

Ob’ekt: harbiy kasbiy tanlov jarayoni.

Predmet: harbiy xizmatga nomzodlarning shaxsiy motivatsiyasini psixodiagnostik baholash jarayoni.

Tadqiqot metodlari

- Nazariy tahlil va sintez;
- Psixodiagnostik testlar (motivatsiya darajasini aniqlash testlari);
- Anketalash;
- Individual suhbat;
- Kuzatuv;
- Statistik tahlil metodlari.

Tadqiqotning ilmiy yangiliklari

- Harbiy kasbiy tanlov sharoitida shaxsiy motivatsiyani baholashning kompleks modeli taklif etildi;
- Motivatsion barqarorlikni aniqlash uchun integrativ ko‘rsatkichlar tizimi ishlab chiqildi;
- Psixodiagnostik baholash natijalarini kasbiy prognozlash bilan bog‘lash mexanizmi asoslandi.

Tadqiqotning nazariy va amaliy ahamiyati:

Nazariy ahamiyati; Tadqiqot natijalari harbiy psixologiya va kasbiy saralash nazariyasini boyitadi.

Amaliy ahamiyati; Ishlab chiqilgan tavsiyalar harbiy ta’lim muassasalari va harbiy qismlarda tanlov jarayonini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kirish

Zamonaviy global xavfsizlik sharoitida harbiy kadrlarning sifatli tayyorgarligi va saralanishi davlat mudofaa qobiliyatining ustuvor omillaridan biri hisoblanadi. Harbiy xizmat nafaqat jismoniy chidamlilikni, balki yuksak psixologik barqarorlik, mas’uliyat, intizom va ichki motivatsiyani talab qiladi. Amaliyot shuni ko‘rsatmoqdaki, xizmatga kirishda tashqi omillar (moddiy ta’minot, ijtimoiy imtiyozlar) ustun bo‘lgan hollarda xizmat jarayonida kasbiy qoniqmaslik va psixologik muammolar yuzaga kelishi mumkin. Shu bois harbiy kasbiy tanlovda shaxsiy motivatsiyani aniqlash alohida ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotda shaxsiy motivatsiyani aniqlashning psixodiagnostik yondashuvlari nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

Harbiy kasbiy tanlovning psixologik xususiyatlari

Harbiy kasbiy tanlov – bu nomzodlarning kasbiy, jismoniy va psixologik sifatlarini baholashga qaratilgan kompleks jarayondir. U quyidagi jihatlarni qamrab oladi:

- kasbiy yo‘nalganlik;
- stressga chidamlilik;
- intizom va mas’uliyat;
- motivatsion barqarorlik.

Motivatsiya darajasi past bo‘lgan nomzodlarda xizmat jarayonida ruhiy zo‘riqish va kasbiy moslashuv muammolari yuzaga kelishi mumkin.

Psixodiagnostik yondashuvlar

Shaxsiy motivatsiyani aniqlashda quyidagi psixodiagnostik metodlar samarali hisoblanadi:

1. Test metodlari

Motivatsiya darajasi va yo‘nalganligini aniqlovchi standartlashtirilgan testlar orqali nomzodning ichki va tashqi motivlari baholanadi.

2. Anketalash

Nomzodning harbiy xizmatga bo‘lgan munosabati, maqsadlari va qadriyatlari aniqlanadi.

3. Individual suhbat

Psixolog tomonidan olib boriladigan suhbat orqali motivatsiyaning chuqur omillari tahlil qilinadi.

4. Kuzatuv

Nomzodning guruhdagi xulq-atvori, yetakchilik qobiliyati va jamoaga moslashuv darajasi baholanadi.

5. Kompleks baholash

Bir nechta metod natijalarini integratsiya qilish orqali motivatsion profil shakllantiriladi.

Psixodiagnostik yondashuvlarning mazmuni

Shaxsiy motivatsiyani aniqlashda quyidagi yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

1. **Ichki va tashqi motivatsiya nisbati** – nomzodning xizmatga kirish sabablarini aniqlash;
2. **Qadriyatlar tizimi tahlili** – vatanparvarlik, burch, mas’uliyat darajasi;
3. **Kasbiy yo‘nalganlik darajasi** – harbiy faoliyatga ongli tanlov munosabati;
4. **Barqarorlik ko‘rsatkichlari** – stressga chidamlilik va motivatsion barqarorlik.

Kompleks psixodiagnostik baholash natijalari nomzodning kelgusidagi kasbiy moslashuvini prognoz qilish imkonini beradi.

Harbiy psixologiyada motivatsiya vatanparvarlik, burch hissi, jamoaviylik va intizom bilan bog‘liq holda o‘rganiladi. Shaxsiy motivatsiya harbiy xizmat samaradorligining muhim psixologik omili sifatida qaraladi.

Xulosa

Harbiy kasbiy tanlovda shaxsiy motivatsiyani aniqlash harbiy xizmat samaradorligini ta‘minlashda muhim ahamiyatga ega. Kompleks psixodiagnostik yondashuvlar nomzodning ichki tayyorgarligini baholash va kelgusidagi kasbiy faoliyatini prognoz qilish imkonini beradi.

Shu bois harbiy kasbiy tanlov tizimida motivatsion baholash mexanizmlarini takomillashtirish strategik vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
2. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
3. McClelland, D. C. (1987). *Human motivation*. Cambridge University Press.
4. Leontev, A. N. (1975). *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost*. Politizdat.
5. Klimov, Ye. A. (1996). *Psixologiya professionalnogo samoopredeleniya*. Akademiya.
6. Platonov, K. K. (1986). *Struktura i razvitie lichnosti*. Nauka.
7. Ilin, Ye. P. (2002). *Motivatsiya i motivы*. Piter.
8. Shadrikov, V. D. (1997). *Psixologiya deyatelnosti i sposobnosti cheloveka*. Logos.

9. Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). Psychological testing (7th ed.). Prentice Hall.
10. Murphy, K. R. (Ed.). (2000). Individual differences and behavior in organizations. Jossey-Bass.
11. Bartone, P. T. (2006). Resilience under military operational stress: Can leaders influence hardiness? *Military Psychology*, 18(sup1), S131–S148.
12. Griffith, J. (2008). Institutional motives for serving in the U.S. Army National Guard: Implications for recruitment, retention, and readiness. *Armed Forces & Society*, 34(2), 230–258.
13. Kamenskaya, V. G. (2009). *Voennaya psixologiya*. Piter.
14. Karpov, A. V. (2004). *Psixologiya professionalnoy deyatelnosti*. Gardariki.
15. Zaccaro, S. J., Kemp, C., & Bader, P. (2004). Leader traits and attributes. In J. Antonakis et al. (Eds.), *The nature of leadership*. Sage Publications.